

П.Д. Біленчук,
кандидат юридичних наук

**НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕТЕКТИВНОЇ, РОЗШУКОВОЇ І СИСКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
історико-правове дослідження нормативно-правового регулювання розвідки,
контррозвідки, таємної агентури в Російській імперії (1907–1916 рр.)**

Нещодавно опублікований рекомендований до друку Вченою радою ДНДІ МВС України і Вченою радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка навчальний посібник, "Таємна агентура департаменту поліції МВС Російської імперії"¹ за загальною редакцією провідного наукового співробітника Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидата юридичних наук, доцента Володимира Миколайовича Чиснікова, у якому системно викладені нормативно-правові акти та проекти, а також інші матеріали, які висвітлюють особливості організації правового регулювання діяльності таємної агентури Департаменту поліції МВС Російської імперії (1907–1916 рр.).

Відомо, що сучасне наукове забезпечення кримінального судочинства становить актуальну проблему, яка особливо цікавить співробітників оперативних підрозділів і спецслужб, безпекознавців і криміналістів в період реформування чинного кримінально-процесуального законодавства й розвитку нових засобів, методів та грід-технологій оперативно-розшукового пізнання. Тому поява навчального посібника за редакцією В.М. Чиснікова є важливою подією у юридичній науці.

Рецензована робота становить дослідження широкого кола теоретичних і практичних проблем, які торкаються детективознавчих, розшукознавчих, сискознавчих, криміналістичних і процесуальних питань впровадження наукових досягнень історії, теорії і методології оперативно-розшукової діяльності у практику запобігання і протидії злочинності.

Слід зауважити, що автор упорався з поставленою проблемою.

У навчальному посібнику на основі докладного консолідованого системного аналізу висловлених в літературі поглядів, позицій і міркувань щодо концептуальних засад історії, теорії і практики сучасного наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності дається авторська їх інтерпретація з позиції сучасних досягнень теорії оперативно-розшукової діяльності, узагальненого досвіду оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування.

Фактично це – перше в українській літературі історико-правове дослідження, присвячене аналізу розвитку історіографічних, теоретичних і методологічних засад систематизації і використання засобів оперативно-розшукового пізнання у сфері кримінального судочинства. Дана праця є підсумком тривалих авторських студій, спрямованих на вивчення стану і змін в сучасній оперативно-розшуковій, детективній, сискологічній, криміналістично-процесуальній думці. Видання стане у пригоді не тільки фаховим оперативникам, процесуалістам і криміналістам, а й широкому колу читачів, які цікавляться таємницями детективознавства, розшукознавства, сискології, філософії права, онтології права, юридичної аксіології, гносеології права, кримінального процесуального права, криміналістики, криміналістичної кібернетики, криміналістичної системології, судової експертології, теорії оперативно-розшукової діяльності та судовського управління й адміністрування.

У навчальному посібнику наведено матеріали, а також базові нормативно-правові акти та проекти Департаменту поліції МВС Російської імперії, які регламентували на початку ХХ ст. правові засади організації ведення роботи з таємною агентурою. Деякі з документів публікуються вперше.

¹ Таємна агентура Департаменту поліції МВС Російської імперії: нормативно-правові акти (1907–1916 рр.): Збірник документів і матеріалів: Навчальний посібник / Авт.-упор.: В.М. Чисніков. – Вип. III. – К.: ВД "Дакор", 2013. – 234 с.

Архітектоніка навчального посібника структурно складається з 2 розділів:
Розділ I. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ПРОЕКТИ

1. Інструкція з організації й ведення внутрішнього (агентурного) спостереження (1907 р.).

1.1. Інструкція з організації й ведення внутрішньої агентури (1911 р.).

1.2. Інструкція Департаменту поліції з організації й ведення внутрішнього спостереження в жандармських і розшукових установах (1914 р.) (Проект).

1.3. Наказ щодо ведення політичного розшуку (1916 р.) (Проект).

Розділ 2. ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

2.1. Огляд циркулярів Департаменту поліції щодо роботи з агентурою (1907–1916 рр.).

2.2. Організація служби таємної агентури

2.3. В.М. Чисніков, О.Н. Ярмиш. Перша нарада (з'їзд) начальників районних охоронних відділень: агентурно-оперативний аспект (1908 р.)

2.4. В.М. Чисніков. Перша особлива міжвідомча нарада (з'їзд) із удосконалення карного розшуку в Російській імперії: агентурно-оперативний аспект (1913 р.).

Дослідження буде корисне науковим працівникам, викладачам, аспірантам (ад'юнктам) і студентам (слухачам) юридичних та історичних факультетів вузів, співробітникам оперативно-розшукових органів та спецслужб, а також читачам, які цікавляться історією політичної і сискової поліції Російської імперії.

Навчальний посібник рекомендовано використовувати під час вивчення навчальних дисциплін "Теорія оперативно-розшукового пізнання", "Основи оперативно-розшукової діяльності", "Оперативно-розшукове забезпечення слідства", "Дипломатія, розвідка, контррозвідка, детективна діяльність", "Детективознавство, розшукознавство, сискознавство", "Безпекознавство", "Історія органів внутрішніх справ", "Історія держави і права України", "Історія України".

Автор рецензованого історико-правового дослідження досить вірно наголошує на тому, що відповідно до положень чинного законодавства утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Ці функції держава здійснює за допомогою сучасних засобів і методів наукового забезпечення оперативно-розшукового пізнання, які використовуються в процесі кримінального провадження.

Оцінюючи навчальний посібник, підготовлений В.М. Чисніковим, загалом можна впевнено стверджувати, що праця є помітним явищем та певним досягненням в історико-правовій науці, результатом копіткої роботи автора в архівних установах Москви, Санкт-Петербургу, Києва тощо. Історико-правове дослідження, на нашу думку, отримує високу оцінку вчених, освітян, студентів та практичних співробітників спецслужб та оперативних підрозділів, слідчих, прокурорів, суддів як така, що сприяє ефективному і глибокому опануванню знань у галузі оперативно-розшукового пізнання, оперативно-розшукової, детективної та сисково-гічної діяльності, а також у сфері кримінального судочинства.

Видання стане в нагоді для студентів, магістрантів, аспірантів, науковців і викладачів історичних і юридичних факультетів вищих навчальних закладів, суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів, а також всіх читачів, які цікавляться таємницями оперативно-розшукового пізнання, детективознавства, розшукознавства, сискознавства, безпекознавства, судової гносеології, кримінально-процесуального права і криміналістики.